

HOMOSEKSUAALSUS

Juhend õpetajatele ja noortenõustajatele

Käesolev väljaanne on ilmunud ÜRO Rahvastikufondi toetusel

Koostajad: Aare Raudsepp ja Lilian Kotter

SISUKORD

TERMINITEST	2
HOMOSEKSUAALSUSE PÕHJUSED	3
Sotsiobioloogia	3
Omandatud homoseksuaalsuse teooria	3
HOMOSEKSUAALI TÄISKASVANUKS SAAMINE	4
Coming out	4
ÜHISKONNA SUHTUMINE	5
Levinumad eksiarmused	5
Eelarvamuste kinnistamine ühiskonnas	6
Kirik	6
Seadusandlus	7
Meditiiniline vaatepunkt	8
HOMOSEKSUAALIDE ELUSTIIL	9
Seksuaalkäitumine	9
Välisilme	9
Sotsiaalne elu	9
Vastastikused suhted	9
Gei- ja lesbiliikumine	10
SAMASOOLISTE PAARISUHTE AMETLIK TUNNUSTAMINE	10
HOMOFOOBIA	11
HOMOSEKSUAALIDE NÕUSTAMINE	12
Homofobia kui negatiivne mõjur nõustamise käigus	12
Informatsiooni tähtsus	12
Mõned homoseksuaalide nõustamise põhimõtted	13
AADRESSE JA VIITEID	13

TERMINITEST

Sõna **homoseksuaal** võttis 1869. aastal kasutusele Austria-Ungari kirjanik ja tõlkija Karl Maria Benkert von Kertbeny. Inglise keelde tõi selle Havelock Ellis, kes 1890. aastail uuris inimese seksuaalsust. See omast soost inimeste vastu füüsilist ja emotsionaalset tõmmet kirjeldav mõiste tuleneb kreekakeelsest sõnast *homos* (mis tähendab 'sarnane'; mitte ladina sõnast *homo* 'inimene, mees') ja ladinakeelsest sõnast *sexus* (sugu). Võib-olla just esimesest sõnapooldest johtuvalt kaldutakse seda terminit kasutama peamiselt meeste kohta.

Selle vastandmõiste **heteroseksuaal**, mis tuleneb kreekakeelsest sõnast *heteros* ('erinev') tuli käibele hoopis hiljem. Von Kertbeny pidas heteroseksuaalset käitumist "normaalseks seksuaalsuseks".

Psühholoogide silmis jagunevad homoseksuaalid avalikeks ja varjatuiks, tähistades sellega inimese suhtumist oma homoseksuaalsetesse tunnetesse.

Varjatud (e latentsed) homoseksuaalid oma homoseksuaalsust ei väljenda ning tihtipeale ei tunnista seda iseendalegi. Rohkem kasutatakse seda sõnapaari (ingl k *closeted gay*) siiski nende kohta, kes endale oma homoseksuaalsust küll tunnistavad, aga teiste eest siiski mingil põhjusel varjavad.

Avalikud (nn tegevad e praktiseerivad) homoseksuaalid annavad endale oma tunnetest aru, ent suhtuvad sellesse väga erinevalt, alates süü tundmisest kuni täieliku heakskiiduni. Igapäevases kõnepruugis nimetatakse nii inimest, kes oma homoseksuaalsust teiste eest ei varja. Loomulikult on piir nende kahe variandi vahel hägune ning inimene võib olla avatud näiteks sõprade ja tuttavate seas, tööl ja perekonnas aga mitte. Teiste (aga ka iseenda) ees oma homoseksuaalsuse avalikustamist nimetatakse ingliskeelse väljendiga **coming out** (väljatulek).

Sõna "homoseksuaal" puhul võib jääda kõlama rõhuasetus eeskätt nähtuse füüsilisele aspektile, mistõttu kõrvalseisjad kipuvad alahindama või isegi ignoreerima suhte **emotsionaalset** tasandit. Selle ühekülgsel mulje tasakaalustamiseks on üritatud kasutusele võtta sõna **homofiil** (kr k *homos*+ *phileo* 'armastan').

Slängis on homoseksuaali tähistavad sõnad enamasti halvustava varjundiga. Eriti puudutab see mehi.

Naishomoseksuaalid on pärinud meestest vähem tähelepanu ja seepärast on nende kohta ka vähem halvustavaid nimetusi. Nende puhul üldiselt tarvitatav sõna **lesbi** on tuletatud Lesbose saare järgi, kus 7. sajandil eKr elas kuulus Kreeka poetess Sappho (kelle nimest on tulnud ka **sapfism**, mis tähistab lesbilist armastust).

Gei (ingl k *gay*, laen prantsuse sõnast *gai* 'lõbus') on tänapäeval homoseksuaali sünonüüm (enamasti kasutusel meeste puhul). Gertrude Stein nimetas oma novellis "Miss Furr and Miss Skeene" geideks kaht lesbilist tegelast. Seda mõistet tarvitati algselt just naiste, alles alates 19. sajandist meeste kohta. Sõna "gei" on kerge kirjutada ja hääldada, samuti puudub tal sõnaga "homoseksuaal" kaasnev arstlik varjund ning ilmselt seetõttu ongi muutunud enam kasutatavaks.

Alfred Kinsey järgi hõlmab inimese seksuaalkäitumine terve spektri ja terminid "homoseksuaal" ja "heteroseksuaal" kirjeldavad vaid käitumismudeleid, mitte inimest kui niisugust. Neid termineid käsutatakse lihtsustamise eesmärgil.

Homofobia - George Weinberg pakkus selle mõiste välja 1972. aastal, tähistamaks igasuguseid irratsionaalseid hirme homoseksuaalsuse suhtes. Homofobseid tundeid võib ilmnedagi nii heteroseksuaalidel kui ka (enamasti varjatud) homoseksuaalidel.

Biseksuaalid - nii meeste kui ka naiste suhtes seksuaalset ja emotsionaalset tõmmet tundvad inimesed.

Transvestiidid - inimesed, kes (vahel) kannavad vastassoo rõivaid, homoseksuaalsusega pole see enamasti seostatav.

Transseksuaalid - inimesed, kes tunnevad, et kuuluvad vastassugupoolde ning enamasti soovivad enesetunde parandamiseks läbi teha sookorrigeerimisoperatsiooni. Nende hulgas pole oluliselt rohkem homoseksuaale kui ühiskonnas tervikuna, s.o pärast kirurgilist sekkumist on nad enamasti heteroseksuaalid.

HOMOSEKSUAALSUSE PÕHJUSED

Lapse psühholoogia seksuaalseid aspekte määravaist tegureist on tõestamist leidnud vaid väga vähesed. Siin varjutavad kindlaid teadmisi mitmesugused hüpoteesid. Meil on küllaltki kindlad teadmised meeste ja naiste hormonaalsetest ja anatoomilistest erinevustest. Vaieldavaks jääb aga küsimus kaasasündinud psühholoogilistest erinevustest. Nagu on näidanud Margaret Meadi kultuuridevahelised uurimused, puuduvad meie geneetilises programmis paljud omadused, mida me peame traditsiooniliselt “mehelikeks” või “naiselikeks”. Meestel ja naistel, poistel ja tüdrukutel on palju ühist, ometi pööratakse sarnastele omadustele tunduvalt vähem tähelepanu kui erinevustele. Meid on sildistatud “mehelikeks” või “naiselikeks” peetud omaduste ja tunnetega. Laps püüab täiskasvanute eeskuju järgides piirata oma emotsioone nii, et nad vastaksid meie ühiskonnas kinnistunud soorollidele.

Sigmund Freud on väitnud, et me kõik tuleme ellu biseksuaalsena, täiskasvanuks saamisel aga surume järk-järgult alla osa oma võimalustest. Praeguseks on selge, et soolist suundumust määrav psüühika osa kujuneb inimesel 5. eluaastaks, seejärel asub ta sisse võtma oma kohta absoluutse heteroseksuaalsuse ja absoluutse homoseksuaalsuse vahelisel skaalal. Selle fikseeringu oletavad põhjused jagunevad kaheks: sünnipärased ja isikliku kogemuse alusel tekkinud ehk omandatud.

Sotsiobioloogia

Homoseksuaalne käitumine on omane ka loomadele, alates putukatest kuni arukate primaatideni.

Inimkultuuride analüüs on näidanud homoseksuaalsuse esinemist kogu ajaloo vältel ning umbes 5% kogu rahvastikust on homoseksuaalne, nagu nüüdisajal arvatakse. Vanades kõrgtsivilisatsioonides oli see suhtarv ilmselt suurem, sest säärased suhted olid isegi seadusega lubatud, olgu näideteks antiikne Ateena, pärsia ja islami ühiskond, hilise vabariigi aegne ja varakeiserlik Rooma, Kesk-Ida hellenistlikud kultuurid, feodaalne ja varauusaegne Jaapan.

Homoseksuaalsuse geneetilise edasikandumise teooriat toetab ka kaksikute uurimine: kui üks eraldi üles kasvanud ühemunakaksikuist on homoseksuaal, siis umbes pooltel juhtudel on seda ka teine.

Omandatud homoseksuaalsuse teooria

Tingimused perekonnas mõjutavad oluliselt inimese iseloomu kujunemist. Paljud psühhoanalüütikud on uurinud perekonnasiseste suhete mõju lapse seksuaalsele suundumusele. Homoseksuaalse sättumuse põhjustena on välja pakutud rohkeid vastuolulisi tegureid.

Isa asend perekonnas: nõrk, vaenulik, mittearmastav, isa puudumine.

Ema asend perekonnas: nõrk, domineeriv, liighoolitsev, ükskõikne.

Lapse asend perekonnas: üksiklaps, vanemad lapsed, nooremad lapsed, rohkem vendasid, rohkem õdesid.

Nende teooriate suurimaks puuduseks on tuginemine intervjuudele. Küsitlejail on võrdlemisi kerge esitada suunavaid küsimusi ja saadud vastuse põhjal püstitada teooria. Teadusliku uurimise meetodiks on võimalikult objektiivsete testide koostamine. Kuigi niisuguseid uuringuid juba tehakse, on siiski raske tegelda sedavõrd isikliku teemaga nagu seksuaalsus. Liiatigi on väga vähe uurimusi, mis puudutaksid homoseksuaali perekonnaliikmete soolist suundumust. On vaid teada, et paljudel homoseksuaalidel on heteroseksuaalsed vennad ja õed.

Vahel arvatakse, et **varasele homoseksuaalkogemusele viib** ebaõnnestumine heteroseksuaalsetes situatsioonides. Viimane on aga pigem homoseksuaalse suundumuse tagajärg, mitte põhjus. Üheks populaarseks seletuseks, miks inimene täiskasvanuna homoseksuaalselt käitub, peetakse tema homoseksuaalset **võrgutamist** lapseas. Siiski suhtuvad uurijad sellesse seisukohta kriitiliselt ning nende arvates ei muuda seksuaalkogemus omasoolisega heteroseksuaalset last homoseksuaaliks ja vastupidi, sest seksuaalne orientatsioon kujuneb väga varases eas.

HOMOSEKSUAALI TÄISKASVANUKS SAAMINE

Lapsed saavad oma seksuaalsusest teadlikuks erinevalt ja eri vanuses. Esimesed seksuaalilmingud teki-
vad kehalisel tasandil, hiljem kujuneb emotsionaalne tasand. **Varane seksuaalkogemus on tavaliselt ju-
huslik ja võib aset leida mõlema soo esindajatega.** Mõningates olukordades, kuhu ühest soost kooli-
õpilased satuvad, tekivad homoseksuaalsed suhted, mis on tihtipeale seotud homoseksuaalse arengufaa-
siga, mille lapsed teatud eas läbivad.

Homoseksuaalseks võib pidada järgmisi käitumiselemente:

- 1) enne seksuaalse huvi väljakujunemist ilmnev kalduvus piirduda ühesooliste gruppidega;
- 2) valmisolek osaleda seksuaalmängudes koos sookaaslastega;
- 3) emotsionaalne armumine endast vanematesse samast soost lastesse.

Ükski neist punktidest ei osuta üheselt homoseksuaalsele suundumusele. Tegelikult rõhutab säärase käitumismudelite olemasolu neid sisemisi võimalusi, mis inimestel homoseksuaalse reaktsiooni suhtes on olemas.

Tavaliselt ei teadvusta homoseksuaalne laps seksuaalse arengu varastel etappidel oma erinevust kaas-
lastest, vaatamata sellele, et ta võib kokku puutuda täiskasvanute vaenuliku suhtumisega mõnesse käitu-
misviisi. Mõistmine, et tema seksuaalsus erineb teiste omast, võib homoseksuaalsetel lastel toimuda järk-
järgult või äkilise välgatusena, näiteks juhul, kui teised sõimavad teda homoks. Aeg-ajalt küsib vastassoost
vastu seksuaalselt ükskõikne laps endalt, ega ta ometi homoseksuaal ole.

Igakuks, kes tahab homoseksuaalsuse kohta rohkem teada, pöörab kokku probleemiga, kust saada infor-
matsiooni. Eestikeelset selleteemalist kirjandust on vähe. Kerge on sattuda vanade käsiraamatute peale,
kus homoseksuaalsust käsitletakse haigusliku seisundina. Ka meedias ja ilukirjanduses on geisid ja lesbi-
sid vahel kujutatud tahtjõuetute, eluga rahulolematute õnnetute inimestena või kergemeelsete ja tuisu-
päiste elupõletajatena.

Pole siis ime, kui noorukit võib haarata õud ja ta kujutab end olevat oma kalduvuste pärast isoleerituna.
Ta leiab, et tal on veider seksuaalsus, sellal kui teda ümbritsevad inimesed on “normaalsed”. Lisaks sel-
lele tunneb nooruk survet igast küljest: eakaaslased, vanemad ja õpetajad nõuavad temalt heteroseksuaal-
setele normidele vastavat käitumist. Surve vältimiseks võib nooruk loomulikult sõlmida mõningaid hete-
rooseksuaalseid suhteid, mille tagajärjel tunneb ta omakorda veelgi teravamalt, et on teistsugune. Need, kel
seksuaalkontaktid vastassooga õnnestuvad, võivad endale sisendada, et traditsioonilise perekonna loo-
mine on õige samm. Neil puuduvad oma tuleviku kujundamiseks teistsugused mudelid, sest kättesaadav
teave homoseksuaalsete suhete kohta on piiratud. Erisooline paarisuhe, mille üheks osapooliks on homo-
seksuaal, asetab mõlemale partnerile ülejõu käiva koorma, sest valed ja mõistmatud nende vahel toovad
suhtesse ebakõla ja pinget.

Noorukite vahel tekivad tihtipeale tihedad suhted, kus heteroseksuaalne osapool ei teadvusta oma
homoseksuaalseid tundeid, homoseksuaalne osapool aga püüab neid mitte välja näidata ja tunneb end
rõhutatuna. Teadmine, et **siiras** saab olla vaid omasugustega suheldes, tekitab heteroseksuaalide tõeks-
pidamise järgi valitsetavas maailmas oma homoseksuaalsust avastavale noorele kannatust ja
rahulolematust.

Coming out

See väljend tähistab protsessi alates oma homoseksuaalhuvi teadvustamisest iseendale kuni selle aval-
damiseni heteroseksuaalsetele inimestele. Noor inimene, kes ei saa minna mööda heteroseksuaalset teed,
seisab valiku ees: kas jääda üksi või otsida viise, kuidas väljendada oma homoseksuaalseid tundeid. Ot-
sustades valida oma tunnete järgimise, võib tal olla raskusi teiste omasuguste leidmisega. Eriti raske on
see suurematest linnadest kaugemal.

Tihtipeale ei lepi vanemad kergesti oma laste homoseksuaalse käitumisega. Mõnikord saavad nad oma
laste homoseksuaalsest huvist teada juhuslikult (leiavad kirja, päeviku, vastavaid ajakirju) ja korraldavad
selle peale skandaali. Ühelt poolt võib põhjuseks olla lihtsalt **teadmatus ja vanemliku mõistmise puu-
dujääk**, teiselt poolt põhjendamatu tunne, et just nemad on mingil moel “süüdi” lapse homoseksuaalsu-
ses. Praeguste noorte vanemaid kasvatati omal ajal täielikus homoseksuaalsuse ignoreerimise ja isegi
hukkamõistu tingimustes. Selles küsimuses said nad tollal palju negatiivset infot ja enamasti ei puutunud
nad ise kunagi kokku inimestega, kes oleks vabalt väljendanud oma teistsugust seksuaalset orientatsiooni.
Vanemate mõistmatu suhtumine homoseksuaalsusesse tekitab emotsionaalset pinget, mis annab end tunda

perekonnasisestest suhetes.

Kui heteropaarid võivad avalikult hoida teineteisel käest kinni, suudelda jms, väljendades nõndaviisi oma seksuaalsust ja vastastikust huvi, siis homopaaride puhul pole see alati samavõrd aktsepteeritav ning nad peavad alla suruma loomuliku soovi **oma tundeid** avalikult välja näidata. See tekitab olulisi piiranguid, mis võib takistada suhte loomulikku kujunemist. Lisaks jätab see väära mulje, nagu oleks homopaare kaduvväike arv.

Homoseksuaalsust taunivas sotsiaalses keskkonnas on valitsev arvamus, et kõik inimesed on heteroseksuaalsed, ning omamoodi on see kaitseks geile, kes tahab varjata oma soolist sättumust. Samas surub see maha tema eneseväljendamise võimalusi ja individuaalsust, anonüümsuse säilimisega kaasneb pidev häiritustunne. Isiksus ei saa olla täisväärtuslik, kui ta surub maha sellist olulist osa endast nagu seksuaalsus.

Kui ühiskond toetaks samasoolisi paare samavõrd kui heteropaare, muutuksid paljud probleemid lihtsalt olematuks. Sallivamas ühiskonnas on kergem oma seksuaalset orientatsiooni mitte varjata ja endasarnaseid leida ning enamasti mõjub see positiivselt. Siiski peab iga homoseksuaalne inimene ise otsustama, kas ja millal avada oma sooline suundumus teistele.

2001. aastal Tallinna geide ja lesbide seas korraldatud küsitlus näitas, et ligi kolmandik vastanuist varjab oma homoseksuaalsust vanemate eest. Samas ligi kolmveerandil vastanuist on sõprade suhtumine pärast nende homoseksuaalsusest teadasaamist kas paranenud või endiseks jäänud, homoseksuaalsuse pärast on töökohas või koolis probleeme olnud kõigest veerandil.

ÜHISKONNA SUHTUMINE

Nagu juba eespool mainitud, on homoseksuaalsust esinenud kogu inimkonna ajaloo vältel kõikidel ajastutel ja kõigis teadaolevates kultuurides. Eri aegadel on suhtumine homoseksuaalsusse oluliselt varieerunud, ulatudes täielikust heakskiidust ja suhtevormina avalikust tunnustamisest (klassikaline Kreeka, Vana-Rooma) kuni püüdeni seda täielikult välja juurida (hiliskeskajal ja varauusajal Euroopas, kaasajal mõnedes Aasia ja Aafrika riikides). Vaatamata koletuile katseile vabastada ühiskond homoseksuaalidest (näiteks saatsid natsid oma režiimi ajal Saksamaal veerand miljonit meeshomoseksuaali gaasikambritesse), pole nende osakaal kogu rahvastikus oluliselt muutunud. Saab muuta vaid ühtainust aspekti - homoseksuaalide valmisolekut oma seksuaalsust ausamalt väljendada. See saab võimalikuks alles siis, kui seadused liberaalsemaks muuta, nagu on nüüdseks tehtud juba väga mitmel pool, eeskätt just arenenud riikides.

Oluline on ka tuntud inimeste eeskuju, kes loobuvad oma homoseksuaalsuse varjamisest. Muusikuist Freddy Mercury, Elton John, Melissa Etheridge, k.d. Lang, näitlejaist Rock Hudson, Rupert Everett, Richard Chamberlaine, Ellen Degeneres, kirjanikest Tennessee Williams, Virginia Woolf, Truman Capote, James Baldwin, režissööridest Pier Paolo Pasolini, Luschino Visconti, Derek Jarman, Rainer Werner Fassbinder, moeloojaist Jean-Paul Gaultier, Gianni Versace, kunstnikest Andy Warhol, sportlastest Martina Navratilova jpt on sillutanud paljude geide ja lesbide teed kohanemisel oma seksuaalse sättumusega.

Homoseksuaalide vastu vaenulikkust osutavates ühiskondades on tavaliselt levinud hulk müüte ja anekdoote, mis kujutavad geisid ja lesbisid negatiivses valguses. Säärane suhtumine on eelarvamuste aluseks. Säilitamiseks sellist vaenulikku suhtumist ühiskonnas, püütakse eelarvamused muuta üldtunnustatud normiks.

Levinumad eksiarvamused

- *Mõned mehed ja naised on geid ja lesbid sellepärast, et nad ei suuda endale leida heteroseksuaalset partnerit.* Uurijate tähelepanekuil on lesbidel ja geidel sama palju suhtlemiskogemusi vastassooga kui nende heteroseksuaalsetel eakaaslastel. Pealegi on suurel osal lesbidest olnud seksuaalkogemusi mees-tega.

- *Geid ja lesbid võivad muuta oma seksuaalsust, kui nad seda tahavad.* Puuduvad tõendid selle kohta, et geid ja lesbid võiksid muuta oma orientatsiooni - nagu pole see võimalik ka heteroseksuaalide puhul.

Kui inimene tunneb ebamugavust oma seksuaalsuse pärast, võib psühhoteraapia aidata enesesse suhtumist parandada.

- *Lesbid ja geid “värbavad” heteroseksuaale, et neid homoseksuaalseks muuta.* Inimesi ei saa kallutada või ahvatleda homoseksuaalse elustiili poole sugugi rohkem kui heteroseksuaalse poole. Paljud geid või lesbid on saanud oma esimese homoseksuaalse kogemuse oma eakaaslase, sõbra või tuttavaga. Nad väidavad, et kogesid homoseksuaalseid tundeid juba enne esimest kontakti.

- *Homoseksuaalset armastust nimetatakse mõnikord ka ebaloomulikuks kireks.* Kõik oleneb sellest, mida pidada loomulikuks. Pole mingit alust väita, et homoseksuaalsus ei ole loomulik, sest sellelt võrsunud tunded tekivad inimese sisemuses ega ole väljastpoolt peale sunnitud.

- *Laste kõlvatule teele viimine* on üks sagedamini kasutatud argumente, millega püütakse homoseksuaalsust maha suruda. Eristada tuleb, et samast soost lastele suunatud seksuaalse huvi puhul on tegemist siiski eelkõige pedofiiliaga, mitte homoseksuaalsusega. Seejuures ohvrid ei kujune homoseksuaalideks, kui neil puuduvad selleks eeldused. Pole teada, et pedofiilide osa homoseksuaalide seas oleks suurem kui heteroseksuaalide hulgas.

- *Geide ja lesbide lapsed või nende kasvandikud muutuvad samuti homoseksuaalseks.* Senised uurimused pole avastanud homoseksuaalidest vanemate laste soolises sättumuses erinevusi traditsioonilises perekonnas kasvanud laste omast.

- *Paljud inimesed seostavad homoseksuaalsust ühesooliste suletud kollektiividega (sõjavägi, vanglad jne).* Et seksuaalenergia otsib väljapääsu, pole imeks pandav, et sellises keskkonnas tekib homoseksuaalseid kontakte ka tavaelus heteroseksuaalidena elavate isikute vahel. Nõukogude okupatsiooni pärandina on ka Eesti vanglates küllalt levinud meesvangide omavahelised vägivaldsed seksuaalsuhted. See on ühelt poolt seksuaalvajaduse, teiselt poolt võimu ja üleoleku väljendus. Tihtipeale homoseksuaalid oma seksuaalhuvi aktiivselt väljaspoole ei väljendagi, vaid sõlmivad mõne kaaslasega stabiilse emotsionaalse sideme.

- *Oht perekonnaelule.* Erinevalt biseksuaalidest loovad homoseksuaalid harva heteroseksuaalse perekonna. Kui üks abikaasadest on biseksuaalne, võib tema homoseksuaalsete kontaktide otsing ohustada perekonna stabiilsust. Loomulikult võib see ka lahutuseni viia.

Eelarvamuste kinnistamine ühiskonnas

Kirik

Kiriku positsioon suhtumises homoseksuaalsusse põhineb piiblis. Jeesus ei teinud sellest küll kunagi juttu, aga Uues Testamendis räägib apostel Paulus seksuaalsusest üldse (“parem on abielluda kui hímudes põleda”, 1 Kr 7: 9b). Ta kutsus inimesi üles olema sihikindlad (“vallalistele ja leskedele ma ütlen, et neil läheks paremini, kui nad jääksid nõnda nagu minagi” 1 Kr 7: 8). Pauluse seisukoht väljendab üldist suhtumist seksi kui taastootvasse tegevusse.

Vana Testament kujundas ühiskondlikku arvamust sel moel, et nõudis surmanuhtlust kõigile, kel oli homoseksuaalseid suhteid, kuna neid peeti jõleduseks. (“Kui mees magab mehega, nagu magatakse naise juures, siis on nad mõlemad teinud jäledust; neid karistatakse surmaga, nende peal on veresüü.” 3 Ms 20: 13.)

Samaväärselt tauniti abielurikkumist: ”Meest, kes abielu rikub abielunaisega, meest, kes abielu rikub oma ligimese naisega, abielurikkujat meest ja abielurikkujat naist karistatagu surmaga.” (3 Ms 20: 10)

Homoseksuaalsust hukka mõistma kalduvad inimesed toetuvad sageli sellele kohale piiblis, kus jutustatakse **Soodoma ja Gomorra hävingust** (1 Ms, 19:1 jj). Paaegu identsed lood ilmusid ka mitmetesse hilisematesse tekstidesse *Jd* 1: 7). Tegelikult peab Jeesus Soodomast ja Gomorrast rääkides (Mt, 10: 15; Lk 10: 12) silmas seda, et nende patt seisnes **külalislahkuse seaduste rikkumises**.

Naistevahelisi seksuaalsuhteid piibel ei maini. See on eeskätt seotud naise sotsiaalse seisundiga. Naist vaadeldi vaid kui mehe seemne vastuvõtjat, kelle põhifunktsioon on ainult laste sünnitamine ja kasvata-

mine. Arvati, et naisel puuduvad mehe juuresolekuta seksuaaltunded ja seksuaalkontaktis on tal ainult passiivne roll.

Juudi moraal moodustas varakristliku mõtlemise aluse, mida laiendasid paganliku traditsiooni asketismikultust harrastavad jutlustajad. Et juudid mõistsid oma naabreid hukka teiste religioonide ja homoseksuaalsete rituaalide levitamise pärast, väitsid kristlikud isad, et homoseksuaalsus on paganlik ja Jumalale vastik. Nad viitasid sageli Soodoma ja Gomorra loole. *Coitus intermptus't* (katkestatud suguühe) nimetasid nad aga "Oonani patuks". Need õpetused mõjutasid oluliselt hiliseid Rooma keisreid, eriti Justinianust, kes kuulutas homoseksuaalsuse väljaspool seadust olevaks.

Keskajal kogus jõudu idee sellest, et homoseksuaalsus on seotud ketserlusega. Siis hakkasid tekkima sektid, kes seadsid universaalse katoliku kiriku doktriinid kahtluse alla. Kirik omalt poolt töötas välja meetmed homoseksuaalsuse vastu. (16. sajandil saatis paavst Paulus IV homoseksuaalid koos ketseritega tuleriidale).

Niisuguste teadusharude nagu sotsioloogia ja psühholoogia tekkimine 19. sajandil, aga ka 20. saj viimastel aastakümnetel toimunud üldine vabameelsus seksisse suhtumises on teoloogilises mõtlemises esile kutsunud mõningad muutused. 1950. aastatest peale on teoloogid hakanud üha rohkem mõistma, et inimese seksuaalsust tuleb vaadelda pigem ajaloolises ja kultuurilises kontekstis, kui piiblitekste pimesi järgides. Kuigi viimastel aastatel on homoseksuaalsusele teoloogilist tähelepanu pööratud varasemast rohkem, ei saa siiski rääkida mingist liberaalsest kokkuleppest, sest tugev fundamentaalne vaenulikkus on veel täiesti alles. Eriti käib see nii kreeka- kui ka roomakatoliku kiriku kohta.

Ida- ja Kesk-Euroopa postkommunistlike maade kirikud, johtuvalt oma aastakümnete pikkusest isolatsioonist, on reeglina konservatiivsematel seisukohtadel, võrreldes Lääne-Euroopa mõttekaaslastega. Eesti mõjukaima Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku (EELK) seisukohta peegeldavad peapiiskop Jaan Kiiviti sõnad (ettekanne "Evangelism antievangeelses maailmas", 10. märts 2001, EELK internetilehekülj): "Kui me peame silmas kõikesallivust, siis tundub mulle, et suurem osa kristlastest ei paista üldse aru saavat, mis on tungimas meie argipäevaolu igasse valdkonda. Ja tundub, et kirikud ja rahvusvahelised kiriklikud organisatsioonid samuti mitte. Annaks Jumal, et ma eksin. Küsimus on nn uues sallivuses või uues tolerantsuses.... Kes peab näiteks homoseksuaalsust vääraks, on langetanud hukkamõistva otsuse ning tema vastu tuleb võidelda."

Ligi kolmandikku 2001. aastal küsitletud Tallinna geidest ja lesbidest häirivad kiriku negatiivsed hoiakud, seda olenemata sellest, kas nad ise on usklikud või mitte.

Läänes on tekkinud hulgaliselt usugruppe, kes kaitsevad geide õigust usutunnistusele ja nende seksuaalsuse vaba väljendamist. Eriti vääriks siin mainimist Metropolitan Community Church.

Seadusandlus

Eesti Vabariigis on homoseksuaalsus olnud alati lubatud. Tsaari-Venemaa koosseisu kuuludes kehtisid Eestis sealsed seadused, seega oli meestevaheline homoseksuaalne käitumine kriminaalkorras karistatav. Nõukogude Liidus hakati meestevahelise homoseksuaalakti pärast karistama alles 1937. aastast, s.o samal ajal kui Hitleri-Saksamaal.

Eesti NSV kriminaalkoodeksi §118 nägi meestevahelise anaalseksi eest karistusena ette kaheaastast vabadusekaotust. Viimane sellealane kohtuprotsess toimus 1988. aastal, 1. juunil 1992 jõustus ENSV kriminaalkoodeksi revideeritud variant Eesti Vabariigi kriminaalkoodeksi nime all, kus meestevahelist homoseksuaalset käitumist enam ei karistatud.

6. juunil 2001 jõudis Eesti Vabariigi seadusloome olulise tähiseni: 51 poolt ja 1 vastuhäälega võttis Riigikogu vastu uue karistusseadustiku, kus puuduvad kõik eelmise kriminaalkoodeksi ebakohad. Seadustiku 7. jaos "Seksuaalse enesemääramise vastased süüteod" on heteroseksuaal- ja homoseksuaalsuhteid käsitletud võrdsetel alustel, kusjuures §144 ja §145 karistavad täiskasvanu suguühendust ja sugulise kire rahuldumist noorema kui 14-aastase isikuga. Karistusseadustik jõustub karistusseadustiku rakendamise seadusega, justiitsministri hinnangul umbes juunis 2002.

Kahjuks pole homoseksuaalide diskrimineerimist keelustavate seadusteni jõutud, samuti pole samasoolistel paaridel tänaseni võimalik mitte mingil viisil seadustada oma kooselu ega lapsendada isegi elukaaslase last. 2001. aastal tehtud küsitluses oli 82,7% homoseksuaalsetest vastajatest arvamusel, et geide õigusküsimustele on meie riigis vähe tähelepanu pööratud.

Meditsiiniline vaatepunkt

Kuni 1970. aastateni suhtuti meditsiinis homoseksuaalsusse taunivalt, tuginedes reeglina psühhoanalüüsi järeldestele. Psühhiaatrid püüdsid homoseksuaalsust suruda psühhopatoloogia raamidesse, sellest ka rohkearvulised diagnooside nimetused (käitumishäire, iha/tungi rikutus, vaimne häire, neurootiline iseloom jne).

1973. aastal tunnistasid Ameerika psühhiaatrid, et homoseksuaalsust ei saa pidada patoloogiaks ja igasugune meditsiiniline sekkumine rikub inimese õigust vabalt oma seksuaalsust väljendada. 1975. aastal toetas psühhiaatrid Ameerika Psühholoogide Ühing, kes teatas järgmist: "Oma olemuselt ei tähenda homoseksuaalsus otsustuste, stabiilsuse, usaldatavuse ega ka üldise sotsiaalse ja tööalase aktiivsuse nõrgenemist. Veelgi enam, ühing nõuab, et kõik psühhiaatrid lõpetaksid vaimse häälbe sildi külgekleepimise homoseksuaalse orientatsiooniga inimestele."

Maailma Tervishoiuorganisatsioon jättis 1991. aastal homoseksuaalsuse välja vaimuhaiguste nimestikust.

Katsed homoseksuaalsust "ravida" lõppesid edutult. Kasutatud on järgmisi meetodeid.

- **Psühhoanalüüs** rajaneb Freudi ideel, mille kohaselt on vaimsed häired tingitud teatud instinktide mahasurumisest psühhoanalüüsi arengu varastes staadiumides. Psühhoanalüütik üritab konfliktse asjaolu või olukorra esile tuua ja aidata inimesel seda endale tunnistada. Raviseansid aitasid patsientidel omaenda homoseksuaalsusest aru saada, mitte aga seda heteroseksuaalseks orientatsiooniks muuta.

- **Aversioonteraapia** (vastikustunde esilekutsumine) lähtub eeldusest, et inimese käitumine kujuneb teatud reaktsioonidele järgnenud karistuse või ergutuse mõjutusel. Järelikult pidi ergutamise mingisuguse käitumise eest seda käitumist tugevdama ja vastupidi. Seega kui homoseksuaalne käitumine on suurema ergutuse tõttu rohkem kinnistunud, siis on terapeudi ülesanne püüda olukorda muuta, s.o karistada homoseksuaalse käitumismudeli järgimist ja ergutada heteroseksuaalset käitumist. Selleks et kujundada vastikustunnet homoseksuaalsuse vastu (karistada), kohaldati patsientidele homoseksuaalsete stseenide demonstreerimise ajal oksendamise ajavaid vahendeid või elektrišokke. Kui sellise "teraapia" järel ilmnesidki mingid tulemused, siis ei seisnenud need mitte suundumuse muutumises, vaid kõigi seksuaalimpulsside mahasurumises. Peale selle kutsus säärane ravi inimeses esile neuroosi, mida muude tingimuste korral poleks ehk juhtunud.

- **Süsteemiline desensibiliseerimine** põhineb samadel ideedel mis aversioonteraapia, kuid toimib teises suunas. Selle ravisuuna pooldajate arvates kujuneb homoseksuaalne käitumine ebasoodsa heteroseksuaalse kogemuse tagajärjel, niisiis tuleb lihtsalt panna patsient lõdvestuma ja sisendada talle usaldust heteroseksuaalsete olukordade vastu. Ka see ravi andis tulemusi üksnes siis, kui patsiendi juures oli algselt peale täheldatud küllaldast valmisolekut heteroseksuaalseks erutuvuseks.

HOMOSEKSUAALIDE ELUSTIIL

Homoseksuaalidel puudub kindel elustiil. Neid on igas maailmajaos, mõlemast soost inimeste seas ja kõigis eluvaldkondades. Ainsaks ühiseks jooneks on seksuaalne orientatsioon.

Seksuaalkäitumine

Püüe vaadelda homoseksuaalset käitumist läbi heteroseksuaalse prisma on toonud kasutusele segaduseajavad mõisted. Rääkides “aktiivsetest” ja “passiivsetest” partneritest, eeldatakse, et homoseksuaalse seksuaalkontakti ajal täidab üks partner “aktiivset” (mehe) ning teine “passiivset” (naise) rolli.

See oleks nii, kui penetratsioon oleks homoseksuaalse kontakti vaieldamatu koostisosa. Kuna see nii ei ole, on mõisted ebatäpsed. Ent isegi penetratsiooni korral võivad partnerid olla kordamööda mõlemas rollis. Kahjuks annab niisugune väärkäsitlus inimestele, kes pole homoseksuaalsusega kunagi vahetult kokku puutunud (nt vanemad), vale arusaama homoseksuaalsest praktikast. Sama kohatult kõlab ka väide, et mees, kes täidab alati “aktiivset” rolli, polegi homoseksuaal, ja seda on vaid “passiivse” rolli kandjad.

Huvipakkuvale tulemusele jõuti Kinsey uuringutega, mille kohaselt ligi 30% heteroseksuaalseid mehi praktiseerib anaalseksi oma abikaasaga, mis veel kord tõestab, et selline käitumine pole omane üksnes homoseksuaalidele.

Välisilme

Pikka aega püüti otsida homoseksuaalidel kehalisi erinevusi nn tüüpilisest mehest või naisest. Oletati, et kehaehituselt on nad “kuskil vahepeal”. Rahva seas püsib seni müüt, et homoseksuaale on võimalik eristada välimuse järgi. Sellele on kaasa aidanud traditsioonilisi soorolle teadlikult eirav käitumine mõnede geide ja lesbide puhul. Naiseliku gei ja meheliku lesbi imago on tekkinud komöödiafilmide, anekdootide ja inimeste fantaasiate mõjutusel. Samas eiratakse tõsiasja, et nahktagides turskete kantpeade imago on tulnud Ameerika geidelt ja Soome päritolu Ameerika kunstnikult Torn of Finlandilt, kes otsustasid alatiseks hävitada ettekujutuse naiselikust geist.

Homoseksuaalide kehalisi iseärasusi puudutavad arusaamad püsisid kuni 1960. aastateni, mil teaduslikud uuringud näitasid, et homoseksuaalide seas on sama palju erinevusi kui heteroseksuaalsete inimeste seas. Nii nagu pole tüüpilist heterot, pole ka tüüpilist geid.

Sotsiaalne elu

Vaba aja veetmine sõltub otseselt konkreetse inimese vajadustest, rahalistest võimalustest ja sotsiaalsetest kohustustest. Mõttetu on rääkida hetero- ja homoseksuaalsete inimeste sotsiaalse elu erinevustest, kuna ühesugune võimaluste skaala on mõlemal pool.

Materiaalses mõttes on paljud homod küllaltki edukad. Pere puudumine võimaldab rohkem tööle pühenduda ja jõukamalt elada. N.ö medali teiseks küljeks on võimalikud komistuskivid karjääriredelil, sest homod ei vasta mõnele sotsiaalse standardi nõudele (sageli on eduka karjääri üheks eelduseks perekonna olemasolu). Erisoolises abielus homod ei erine oma materiaalse olukorra poolest heterotest. Varjatud homoseksuaalid, kes ei julge oma seksuaaleelistusi järgida, suunavad oma seksuaalenergia sageli töötgemisse või karjääri.

Homoseksuaalne kogukond oma subkultuuriga on praeguse tsivilisatsiooni oluline ja üsna märgatav osa. Ei tohi unustada, et homoseksuaali elu ääremaal erineb oluliselt homoseksuaali elust suurlinnas: puuduvad kooskäimiskohad ja kehtib tugevam sotsiaalne kontroll.

Vastastikused suhted

Kuna homoseksuaalidel puudub kindel mudel, mille järgi oma elu üles ehitada, eksperimenteerivad ja analüüsivad nad olukordi enam kui heterod. Siiski sarnanevad lesbid seksuaalkäitumiselt heteroseksuaalsete naistega ja homomehed heteromeestega, erineb vaid partneri sugu.

Paljud homoseksuaalsed mehed elavad üksi, mis võimaldab neil omada mitut partnerit ja suuremat suhtlusringkonda. Erinevalt heteropaaride suhetest on meestevahelised paarisuhted tihti avatud, s.t partneritele lubatakse ka suhteväliseid seksuaalkontakte.

Gei- ja lesbiliikumine

Olulisima rahvusvahelise seksuaalvähemuste organisatsioonina tuleks nimetada 1978. aastal asutatud Rahvusvahelist Lesbi- ja Geiassotsiatsiooni (*International Lesbian and Gay Association* = ILGA), mille peakorter asub Brüsselis. ILGAsse kuulub üle 350 organisatsiooni enam kui 80 riigist, ka Eesti Gayliit ja Eesti Lesbide ja Binaiste Ühing. ILGA piirkondlikud ja maailmakonverentsid on lesbi- ja geitemaatika esinduslikemad foorumid. Inimõiguste rahvusvahelisele seirele ja aktsioonidele pöörõhku asetav väiksemaarvuline, ent tõhus töögrupp Rahvusvaheline Gei- ja Lesbiinimõiguste Komisjon (*International Gay and Lesbian Human Rights Commission* = IGLHRC) peakorteriga San Franciscos.

Peaaegu kõigis arenenud maades toimuvad enamasti suvel suured seksuaalvähemuste üritused, mida nimetatakse praidideks (ingl k *pride* 'uhkus'), tähistamaks osaliste enesejaatust ja -vääriskust. Need enam või vähem suurejoonelised sündmused tipnevad tavaliselt paraadiga, mis korraldatakse mõnes suuremas linnas ja selles ei osale ainult geid, lesbid ja nn transinimesed, vaid ka teised linlased, kellele see on saanud armastatud suveürituseks. Lisaks kohalikele praididele toimub igal aastal ühes Euroopa suurlinnas *Europride* ja suurema vaheaja tagant *World Pride*. Tihti seotakse sellega vastavalt kas geide euro-mängud või ülemaailmsed geimängud, mis korralduselt järgivad olümpiamängude eeskujut.

Lesbi- ja geiliikumise eelduseks Eestis sai ideoloogiliste piirangute hajumine nõukogude režiimi nõrgenedes. Sõltumatu ajakirjanduse teke võimaldas seksuaalvähemustel oma hääl kuuldavaks teha. Esimeste gei- ja lesbitutvumiskoolutuste avaldamise tulemusel hakkasid kogunema tulevaste organisatsioonide algtoomikud.

Eesti seksuaalvähemuste organisatsioonide maastik on kirju ja erineb naaberriikide omast kõigepealt kõiki ühendava organisatsiooni puudumise poolest. Teiseks omapäraks on elava lesbiliikumise olemasolu: esimene seksuaalvähemusorganisatsioon Eestis (ja kogu Baltikumis) oligi 1990. aastal loodud Eesti Lesbiliit (1998. aastast asendab teda Eesti Lesbide ja Binaiste Ühing) ja esimene lesbiline noorteorganisatsioon 2001. aastal asutatud Mea Culpa.

1992. aastal loodi Eesti Gayliit ja Eesti Nahkmeeste Klubi, 1994 transühendus Gendy, 1996 Tartu geiühendus Apollo, mis tegutsevad tänaseni. Interneti levikuga on seksuaalvähemuste koondamisel tähtsa koha hõivanud teemaleheküljed, eriti lesbide Ladies First ja Mea Culpa. 1998. aastast töötavad Tallinnas ka eeskätt geiklientuurile suunatud meelelahutusasutused.

SAMASOOLISTE PAARISUHTE AMETLIK TUNNUSTAMINE

Homoseksuaalide abielude ajalugu algas 1989. aastal Taanis vastu võetud seadusega, mille järgi samasoolised paarid võisid oma kooselu registreerida partnerlusena, kuid võrreldes heteroabielupaaridega puudus neil õigus last adopteerida ja lasta end kiriklikult laulatada, samuti pidi vähemalt üks partner olema Taani kodanik. 1997. aastast on samasoolistel paaridel õigus saada Taani piiskoppidelt oma partnerlusele samasugune õnnistus, kui seda saavad teised tsiviilabielupaarid.

Norras võeti partnerlusseadus vastu 1993. aastal (erinevalt Taani seadusest saab samasoolise paari teine osaline vanemlikud õigused oma partneri lapse kasvatamisel). Rootsis on partnerlusseadus jõus 1995. aastast ja praegu käib töö selle sätete laiendamisel. Soomes jõustub teiste Põhjamaadega analoogne partnerlusseadus 2002. aastal.

Augustist 2001 on ka Saksamaa liitunud samasoolist partnerlust seaduslikult tunnustavate riikide loetellu. Jaanuaris 2001 andis Rootsi parlamentaarne komitee soovitus homoseksuaalsetel paaridel lapse adopteerimine seaduslikuks muuta. Põhjala riigid on otsustanud registreeritud samasoolisi paare vastastikkult tunnustada.

Hollandis oli partnerlusseadus jõus alles 1998. aastast, ent oma piirangutega ei vastanud see algul ootustele, 1. aprillist 2001 on Holland esimene riik maailmas, kus sama- ja erisooliste inimeste abielu on seaduse ees täielikult võrdsustatud. Häälte jagunemine (109-33) 150 liikmelises parlamendis peegeldab Hollandi rahva suhtumist; äsjase üleeuroopalise uurimuse järgi suhtub homoseksuaalsusse mõistvalt 76% hollandlastest. Ükski poliitiline jõud ei ole seaduskogu otsuse vastu protesteerinud. Juunis 2001 järgis Hollandi eeskujut Belgia, piirates küll samasooliste abielupaaride lapsendamisõigust.

Katoliiklikes maades on homoseksuaalidel mõnevõrra raskem oma õigusi kehtestada. Sellegipoolest said Prantsusmaal 1998. aastal nii hetero- kui ka homoseksuaalsed paarid õiguse vormistada oma kooselu

tsiviilpartnerluse seaduse raames, mis annab neile rea abielule omaseid õigusi. Itaalias ja Portugalis pole partnerlusseadustel seni olnud suurt edu, kuigi seadusandlikke jõupingutusi on juba mõnevõrra tehtud. Hispaanias on aga 17 provintsi kahes - Kataloonias ja Aragonis - vastav partnerlusseadus olemas 1998. aastast.

Veebruaris 2001 kinnitas Rooma paavst taas katoliku kiriku ametlikku seisukohta mitte tunnista homoseksuaalide abielusid, sest kirik peab neid loomuvastaseks. Vatikan on ägedalt rünnanud Euroopas ja mujal sellise abielu seadustamiseks astunud samme. Katoliku kiriku õpetuse järgi ei ole homoseksuaalsus iseenesest patt, kuid seda on homoseksuaalsed aktid. (Niisugune suhtumine pole sugugi üllatav: keelab ju katoliku kirik ka abordi ja abieluvälise seksi.) Eriti tauniv on selles osas kreekakatoliku kirik, näiteks Rumeenias.

Eesti luterlik taust, viimaste aastakümnete hoogne linnastumine ja järkjärguline vabanemine totalitaarsüsteemi pärandist võimaldavad teha optimistlikke prognoose ka homoseksuaalide abielu suhtes. 2000. aastal korraldatud küsitlus näitas, et ainult 29% heteroseksuaalsetest tallinlastest oli homoabielude vastu, poolt oli 33% ja ükskõikseid 35, 1%. Geide lapsendamisõiguse vastu oli 49, 1%, poolt 28% ja ükskõikseid 22, 1%. Aasta hiljem arvasid pooled homoseksuaalsetest vastanutest, et nad kasutaksid abiellumisõigust ja 41, 2% lapsendaks võimalusel lapse (lesbide mõlemas küsimuses koguni kaks kolmandikku), kusjuures oletatavasti pidas valdav osa vastanuist silmas oma partneri lapse adopteerimist.

HOMOFOOBIA

Vaenulikkus ja eelarvamused geide ja lesbide suhtes võivad väljenduda otseses ja kaudses vormis. Hirmu muutumine vägivallaks on üks alalhoiuinstinkti põhimehhanisme loomariigis. Homofobia aluseks olev irratsionaalne hirm võib leida väljundi otsese rünnakuna (füüsiline vägivald) või siis keeldude ja kuulujuttudena (sõnaline vägivald). Eespool kirjeldatud käitumine on indiviidi kaitsereaktsioon talle tundmatu nähtuse ees. Inimene ei tea, kuidas reageerida, kohates ebatraditsioonilist käitumist. Müüdid homoseksuaalide liiderlikkusest, nende soovist iga sookaaslast võrgutada tugevdavad veelgi inimese valmisolekut kaitseks, luues omapärase neurootilise ootuse langeda kellegi "rünnaku" ohvriks.

Homofobia põhjuseks võib olla ka end heteroseksuaaliks pidava inimese hirm kaotada enesekontroll ja langeda ahvatlusele. Agressioon võimaldabki luua jäigad piirid enda ümber, välistades sellega hirmu võimaliku tugevnemise, s.t vahetu emotsionaalse kontakti homoseksuaaliga.

Homofobia võib eristada järgmisi põhjuseid:

1. iseenda homoseksuaalsete joontega seotud hirmu ennetamine, s.t püüd leida lahendus oma sisemisele konfliktile;
2. tunnustuse saamine autoriteetidelt;
3. homofobia võib olla osa näiteks mõne sellise religioosse grupi üldisest ideoloogiast, kuhu inimene kuulub.

Kuna homofobia annab inimesele teatud turvatunde, on sellele raske vastu seista, eriti kui tegu on varjatud homoseksuaalse vajadusega.

Eestis soodustavad homofobiat ka teadmatus, info puudus ja kartus erinevuse ees. Olulisel kohal on ebatolerantse nõukogude ühiskonna mõju inimeste teadvusele.

Siiski võib Eesti ühiskonda pidada küllalt sallivaks. 2000. aastal leidis 72% küsitletud heteroseksuaalsetest tallinlastest, et homoseksuaalsus on individuaalne iseärasus, mida tuleb aktsepteerida. Kõrgelt homofobseid inimesi oli kõigest 13, 7%, kusjuures kõige homofobsemaks osutusid eakad mehed. On täheldatud seost koduse kasvatus ja homofobia taseme vahel, samuti kaldub homofobsem olema inimene, kes ei tea oma tutvus- või sõprusringkonnas ühtegi homoseksuaali. Siiski pidas 2001. aastal küsitletud homoseksuaalidest homofobiat Eestis suuremal või vähemal probleemiks koguni 91,7% vastanutest ning 73, 5% leidis, et ühiskonnas valitsevaid hoiakuid on vaja muuta.

HOMOSEKSUAALIDE NÕUSTAMINE

Homoseksuaalid võivad nõustamist vajada samadel põhjustel kui kõik teised inimesed. Lisaks neile aga tekitab peaaegu iga homoseksuaalse inimese elus lühema või pikema sisemise konflikti perioodi ka mittevastavus enese vajaduste ja ühiskonna ootuste vahel.

Veel hiljuti pidasid hingeteadlased oma kohuseks aidata homoseksuaalidel muuta nende orientatsiooni. Bioloogia, antropoloogia, psühholoogia, geneetika, sotsioloogia ja teiste teadusharude areng rikastas meie teadmisi seksuaalsusest ja tõrjus välja paljud homoseksuaalsust puudutavad müüdid. Läänelik kultuurikeskkond suhtub varasemast tunduvalt sallivamalt individuaalsetesse erinevustesse ja vähemuste õigustesse, mis omakorda on mõjutanud selle ala professionaalide koolitust ja vaateid.

Homoseksuaalsete meeste ees seisvad probleemid erinevad lesbide omadest, kuid stereotüüpe ja eksiirvamusi kohtab meie kultuurikeskkonnas mõlema suhtes.

Ääretult tähtis on, et nõustajad tajusid homoseksuaalidel lasuvat ühiskonna survet. Ilma selleta on väga raske aru saada kaitsemehhanismidest, mille homoseksuaalid on loonud, et läbi lüüa neile vaenulikus keskkonnas. Nõustamise peaeesmärgiks peaks olema kliendi aitamine aktsepteerida oma seksuaalsust.

Kui terapeut ja klient on mõlemad heteroseksuaalid, on neil selles osas ka paljuski sarnane maailmanägemus ja ravijal on võimalik hinnata kliendi sotsiaalse kohanemise taset. Allikate puudumine, mis kajastaksid homoseksuaalide elu ja elukeskkonda, takistab heteroseksuaalsel terapeutil kliendiga suhtlemist, ei võimalda tal mõista probleemide olemust ja sellest lähtuvalt on ka abi andmine raskendatud.

Homofobia kui negatiivne mõjur nõustamise käigus

Valdav osa meist on kasvanud üles ühiskonnas, kus homoseksuaalsust peeti paheks, kuriteoks või haiguseks. Meditsiini või psühholoogia asjatundjad, kes oma teadmistega inimesi aitavad, peavad mõistma, et ka neile on sisendatud otseselt või kaudselt negatiivset informatsiooni homoseksuaalsusse suhtumisel. Püüdes küll eelarvamusi tõrjuda, on mõned nõustajad ja terapeudid sellegipoolest veendunud, et armastus, mille eesmärk pole ega saagi olla bioloogiline taastootmine, ei ole täisväärtuslik.

Spetsialistid, kel pole asjakohaseid teadmisi või kes tunnevad end ebamugavalt homoseksuaalidega töötades, peavad suutma seda endale tunnistada ja loobuma niisugusest tööst. Hea proovikivi spetsialistile, kontrollimaks oma suutlikkust geidega töötada, on julgus esitada neile otseseid küsimusi intiimelu kohta, nii nagu ta teeb seda heteroseksuaalist kliendi puhul.

Kui nõustaja on veendunud, et tal pole homofobseid ja seksistlikke hoiakuid, on ta küps nõustama homoseksuaale. Teisisõnu: terapeut peab alati suutma analüüsida oma isiklike eelarvamusi ja negatiivseid kogemusi.

Nõustaja eesmärk on taastada kliendi mina-tunnetus, tugevdada tema enesehinnangut ja eneseväarikust, aidata tal oma tundeid õigesti mõista, võtta end sellisena, nagu ta on. Nii absurdne, kui see ka ei tundu, on homoseksuaalid tihti omaks võtnud ühiskonna teiste liikmete negatiivse kujutelma homoseksuaalsusest. Kuna seksuaalsus on isiksuse üks alustalasisid, peegeldub oma seksuaalsuse tõrjumine ka kõikides teistes eluvaldkondades. Enesehinnangu taastamine hukkamõistu ja tagakiusamise õhkkonnas on väga raske.

Informatsiooni tähtsus

Teraapia ei saa asendada kliendi eraelu. Inimesed vajavad mõttekaaslast ja peaaegu võimatu on olla terve, kuulumata mingi grupi koosseisu. Paljudes ühiskondades on homoseksuaalsus taunitav ja homoseksuaalid ei saa end avada. Kuidas aidata? Väljapääsuks on kontakt homoseksuaalide organisatsioonidega ja kohtumispaikade külastamine.

Tavaliselt ei anna nõustaja kliendile nende kohta teavet, eeldades, et klient saab seda ka ise massiteabevahenditest või mujalt. Vähesed terapeudid, psühholoogid ja usaldustelefonide nõuandjad teavad spetsiaalsete kooskäimiskohtade, samuti organisatsioonide telefoninumbreid ja internetilehekülgede aadresse.

Kogu see teave on olemas, kuid võib olla asjasse pühendamatu teadmata. Spetsialistid peavad mõistma, et paljudele endassetõmbunud, sisemiselt ebakindlatele homoseksuaalidele on niisugune teave tarvilik, sest miski ei asenda tegelikku homoseksuaalses kogukonnas viibimise kogemust.

Mõned homoseksuaalide nõustamise põhimõtted

1. Abi pakkumisega ei tohi üle pingutada. Palju kahju on teinud need abistajad, kelle meetodid on homoseksuaalidele vastuvõetamatud. Pakutavasse abisse suhtuvad kliendid kahtlusega seni, kuni nad ei tunnetata selle personaalset sobivust. Nõustaja peaks täpselt kirjeldama, mis liiki abi ta soovib pakkuda ja miks. Abi vastuvõtmise eelduseks on usalduse tekkimine.
2. Inimene peab olema aus iseenda vastu - see on esimene eesmärk, milleni peab koos kliendiga jõudma. Nõustaja peab aitama kliendil tunnistada iseendale, et ta on homoseksuaal, aidates tal luua teadlikku enesehinnangut ja väärtusi, mis hõlmavad ka homoseksuaalseid tundeid ja mõtteid.
3. Püüdke leida iseenda homofobseid tundeid ja tee nendest vabanemiseks. Kui te ei suuda seda, hakkavad nad teie tööd segama. Me kõik oleme kasvanud ühes ja samas kultuurikeskkonnas ning pole vabad selle mõjutustest.
4. Nõustaja peab olema valmis tunnistama iseenda homoseksuaalseid tundeid, ka tavalist kiindumust samasoolise inimese vastu. Kui te ei suuda neid tundeid teadvustada või neile tähelepanu pöörata, pole ka alust vajaliku usalduse tekkeks.
5. Te ei tohi rääkida inimese homoseksuaalsusest teistele, ka kliendi pereliikmetele, kuna seda infot võidakse ära kasutada tema vastu. Niisugune käitumine rikub igasuguse usalduse.

AADRESSE JA VIITEID

Apollo, Tartu geimeeste ühendus, pk 275, 50002 Tartu, apollo69@hotmail.ee

Eesti Gayliit, pk 142, 10502 Tallinn, gayliit@hotmail.com

Eesti Lesbide ja Binaiste Ühing (Eesti LesBiÜhing), pk 3245, 10505 Tallinn, tel 05511132, lesbi@lesbi.ee, bi@lesbi.ee, eluell@saturn.zzz.ee

Eesti Nahkmeeste Klubi, pk 5705, 10312 Tallinn, lmc_estonia@lycos.com

Gendy, transühendus, tel 05282368, gendy.estonia@mail.ee, <http://www.hot.ee/gendy>

Ladies First, lesbiline võrguväljaanne, ladies.first@mail.ee, <http://www.hot.ee/ladiesfirst>

Lesbi.ee, lesbiline avalaht, <http://www.lesbi.ee>

Mea Culpa, lesbiline noorteühendus, info@meaculpa.ee, <http://www.meaculpa.ee>